

Interne partijdemocratie en publieke opinie

Het effect van kandidatenselectieprocedures op tevredenheid met democratie bij burgers

Yael Shomer, Gert-Jan Put en Einat Gedalya-Lavy

SAMENVATTING VAN

Shomer, Y., Put, G. J., & Gedalya-Lavy, E. (2016) Intra-party politics and public opinion: How candidate selection processes affect citizens' satisfaction with democracy. *Political Behavior*, 38(3), 509-534.

Hangt interne partijdemocratie samen met de mate van tevredenheid over democratie bij burgers? Politieke partijen worden traditioneel beschouwd als onmisbare schakels van de representatieve democratie. Verschillende auteurs wijzen echter op het tanende belang van deze instellingen: het niveau van partij-identificatie neemt gestaag af, het vertrouwen in partijen keldert en de tevredenheid over hoe democratie functioneert, gaat in verschillende landen achteruit.

De vraag is of er voor politieke partijen een remedie bestaat tegen die negatieve teneur. Een vaak gehoorde claim bij politici, partijmedewerkers en politologen is dat partijen het goede voorbeeld moeten geven in hun eigen organisaties: het democratisch hervormen van interne besluitvormingsprocedures vormt de ideale oplossing om de groei-

ende kloof met de samenleving te dichten. Dergelijke hervormingen zouden de burger een meer actieve rol geven in onze partijdemocratie. Kiezers kunnen dan niet alleen een stem uitbrengen bij verkiezingen, maar ook mee bepalen wie de nieuwe partijvoorzitter wordt, welke thema's centraal staan in het partijprogramma en hoe de kandidatenlijst eruitziet bij de volgende stembusslag. Interne democratisering maakt partijen meer transparant, responsiever ten aanzien van leden en kiezers, en stimuleert geëngageerde burgers om lid te worden.

Maar zijn de gevolgen van interne partijdemocratie wel zo positief? Meer transparantie binnen politieke partijen zou immers ook kunnen leiden tot openlijk geruzie, dissidente stromingen en rebellen in het parlement. In dat geval heeft interne democratisering eerder negatieve gevolgen en komt de stabili-

teit van partijorganisaties en onze partijdemocratie zelfs in gevaar.

In een recent artikel in *Political Behavior* hebben we die tegengestelde claims empirisch getest. We onderzochten of het democratische gehalte van interne partijprocedures positief of negatief samenhangt met de tevredenheid van burgers over democratie. De empirische analyse concentreerde zich op kandidatenselectieprocedures van politieke partijen bij parlementsverkiezingen. Kandidatenselectie is een van de meest bestudeerde aspecten van partijorganisaties en wordt in de literatuur beschouwd als een van de kerntaken en -verantwoordelijkheden van partijen in representatieve democratieën.

We analyseerden het effect van twee dimensies – de mate van inclusiviteit van het partijselectoraat en het niveau van decentralisatie – op de tevredenheid van burgers met de democratie in hun land. Het selectoraat is een partijorgaan dat de kandidaten selecteert en kan bestaan uit een of meerdere personen, de partijraad, alle partijleden tot zelfs het volledige electoraat van een land. Decentralisatie meet het niveau waarop kandidatenselectie plaatsvindt. In sterk gecentraliseerde selectieprocedures heeft het nationale partijniveau de volledige controle over het nominatieproces. Bij gedecentraliseerde procedures kunnen lokale partijafdelingen wijzigingen in de lijstsamenstelling afdwingen.

De eerste stap bestond uit een crossnationale analyse van 130 selectieprocedures van partijen uit 28 verschillende legislatuurtermijnen wereldwijd. We

combineerden die data over interne partijprocedures met gegevens uit internationaal surveyonderzoek (o.a. CSES, ESS, EVS) waarin wordt gevraagd naar de mate van tevredenheid met democratie. Om individuele respondenten te linken aan of te 'nesten' binnen een welbepaalde partij, gebruikten we survey-items over partijvoorkeuren zoals 'Voor wie heeft u gestemd de voorbije verkiezingen?' of 'Voor wie zou u stemmen als er deze week verkiezingen waren?'. In die analyse werd uiteraard rekening gehouden met andere cruciale onafhankelijke variabelen, op drie verschillende niveaus: het politieke systeem (type kiessysteem, leeftijd van de democratie, economische groei), de politieke partij (partijgrootte, regerings- of oppositiepartij) en het individu (leeftijd, geslacht en ideologie). De resultaten van dat crossnationale 3-level hiërarchische model tonen aan dat de omvang van het partijselectoraat positief samenhangt met het tevredenheidsniveau van kiezers met de democratie. De mate van decentralisatie, daarentegen, correleert niet met de afhankelijke variabele in dit model.

In een tweede stap werden twee casestudies aangevoerd: Israël en België. In beide landen zijn er voorbeelden van partijen en politici die stelden dat meer democratische kandidatenselectie zou leiden tot een verhoogde legitimiteit voor partijen en democratie in het algemeen. Bovendien is er een relatief grote variatie in de selectieprocedures van Israëlische en Belgische partijen. Die variatie maakt beide landen tot interessante casestudies om de relatie

tussen interne partijdemocratie en tevredenheid met democratie verder te testen, het onderliggende theoretisch mechanisme te bestuderen en de validiteit van de crossnationale resultaten te evalueren.

De resultaten voor zowel Israël als België bevestigen de conclusie dat democratische (i.e. inclusieve) selectieprocedures positief correleren met tevredenheid over democratie. In tegenstelling tot de crossnationale analyse en de resultaten voor Israël, toont het Belgische model dat ook decentralisatie een effect heeft op het niveau van tevredenheid met de democratie. Specifiek wijzen de Belgische data op een negatieve relatie tussen decentralisatie en de afhankelijke variabele. Meer invloed van lokale partijafdelingen in selectieprocedures zou kunnen leiden tot conflicten

met het nationale partijhoofdkwartier. Hierdoor krijgen politieke partijen een slecht imago en vermindert het vertrouwen in partijorganisaties en de mate van tevredenheid met democratie in het algemeen.

Terwijl andere auteurs eerder wijzen op de gevaren en dilemma's van interne partijdemocratie, toont deze bijdrage dat politieke partijen wel degelijk een boost kunnen geven aan de houding van burgers ten aanzien van de democratie in hun land. Daarbij volstaat het om de interne procedures op een inclusieve en meer transparante manier vorm te geven. Onze studie suggereert dat burgers inderdaad meer gewonnen zijn voor democratische selectieprocedures, waarbij hun politieke vertegenwoordigers terugvallen op breed gedragen nominaties.